

توسعه فناوری ایکس بی آر ال؛ نیازمند عزم ملی

گفتگو با

آقای دکتر علی عبدالمهدی

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

دارای مدرک بین المللی ایکس بی آر ال

حسابرس

جناب عالی از پیشگامان طرح موضوع ایکس بی آر ال (XBRL) در ایران هستید و سپاسگزاریم از اینکه دعوت حسابرس را برای گفتگو پذیرفتید.

گزارشگری مالی الکترونیک با تحولات فناوری ایکس بی آر ال همراه است. درباره فناوری ایکس بی آر ال مقاله ها و سخنرانیهای متعدد در ایران ارائه شده است؛ با وجود این فکر می کنم این فناوری و کاربردها و مزایای آن در ایران به خوبی معرفی نشده است. شما این فناوری را چگونه معرفی می کنید؟ ذینفعان اصلی که باید به توسعه آن همت کنند، چه کسانی هستند؟ آیا در اصل، در ایران نیازی به توسعه گزارشگری مالی داریم؟

دکتر عبدالمهدی

با توجه به اینکه حجم زیادی از داده ها در سیستمهای مختلف کسب و کار، تولید می شود، انتقال داده های خام بین سامانه های مختلف، موجب ایجاد ابهام برای دریافت کننده داده و انجام برداشتهای و تفسیرهای مختلفی از آن خواهد شد. افزون بر این، ورود مجدد داده ها اغلب همراه با خطا بوده و اتلاف وقت و نیروی انسانی را نیز به همراه خواهد داشت.

و فراگیر شدن آن در کشور خواهد شد. در مرحله بعد، مشارکت فعال تهیه‌کنندگان گزارشها برای ارائه گزارشها در این قالب و سرعت بخشی روند پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال و همچنین انجام اصلاحات احتمالی در واژه‌نامه و یا تهیه واژه‌نامه توسعه یافته ضرورت دارد.

سازش

چه روشهایی برای استقرار و پیاده‌سازی فناوری ایکس‌بی‌آرال در جهان تجربه شده و مطرح است؟ در ایران چه روشی را پیشنهاد می‌کنید؟

دکتر عبدالمهی

برای پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال و بهره‌گیری از مزایای آن در هر کشور، مانند هر پروژه پیاده‌سازی دیگر، رویکردهای مختلفی وجود دارد که هر یک دارای مزایا و معایب خاص خود هستند. هر یک از این رویکردها مسیری متفاوت را پیش روی توسعه‌دهندگان قرار می‌دهد و در نتیجه به نتایج متفاوتی نیز ختم می‌شوند. بنابراین، نمی‌توانیم هیچ‌یک از این روشها را به‌عنوان بهترین روش معرفی کرده و انتظار داشته باشیم که با استفاده از آن به مطلوب‌ترین نتیجه ممکن دست پیدا کنیم. بلکه باید با شناخت ویژگیهای محیطی و همچنین هدفهای پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال، مناسب‌ترین روش را انتخاب نماییم.

آنچه که مسلم می‌باشد این است که قبل از هر چیز نیاز به تهیه و توسعه واژه‌نامه وجود دارد و تحقق این امر مستلزم تشکیل گروه‌های تخصصی مرکب از کارشناسان کسبوکار و فناوری اطلاعات در نهاد نظارتی مربوط بوده که در تعامل نزدیک با سازمان حسابرسی در خصوص استانداردهای حسابداری مبنای توسعه واژه‌نامه، تصمیم‌گیری و در نهایت اقدام به الگوسازی مفاهیم کسبوکار کنند.

از سوی دیگر، تهیه و تأمین ابزار توسعه واژه‌نامه نیز باید در نظر گرفته شود. لازم به ذکر است که انجام مطالعات لازم و همچنین بهره‌گیری از خدمات مشاوره بین‌المللی نیز به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی موفقیت در تمامی مراحل پروژه، ضرورت دارد.

ایکس‌بی‌آرال یا زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر، امکان برچسب زدن اطلاعات با استفاده از تعاریف استاندارد را فراهم کرده است و بدین ترتیب، فراداده‌های لازم برای درک درست مفاهیم موجود در گزارشهای مالی را در اختیار استفاده‌کنندگان گزارشها قرار می‌دهد. این برچسبها به‌وسیله کامپیوتر قابل بازخوانی و استفاده بوده و کارایی و اثربخشی فرایند انتقال الکترونیکی اطلاعات را بهبود می‌بخشد.

از سوی دیگر، استانداردسازی داده‌ها امکان مقایسه گزارشهای مالی مختلف و در نتیجه تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاری را تسهیل می‌کند. همچنین، تهیه گزارشها در قالب این استاندارد نیاز به ورود مجدد اطلاعات به سامانه‌ها و نرم‌افزارهای مختلف را مرتفع کرده است و امکان پردازش سریعتر اطلاعات را نیز فراهم می‌سازد.

براساس تجربه‌های جهانی، پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال بیشتر از سوی سازمانهایی که به‌عنوان نهاد ناظر یا قانون‌گذار گزارشهایی را به‌صورت دوره‌ای از شرکتها یا سازمانها دریافت می‌کنند، انجام شده است. با توجه به اینکه برای پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال ابتدا نیاز به طراحی واژه‌نامه است، در صورتی که نهادهای نظارتی مختلف (مانند سازمان بورس و اوراق بهادار، بانک مرکزی، بیمه مرکزی، سازمان امور مالیاتی و ...) دارای مفاهیم یکسانی در گزارشهای خود باشند، می‌توانند به‌صورت مشترک به تهیه واژه‌نامه و پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال اقدام کنند. اما در صورتی که دارای مفاهیم متفاوت بوده و یا بخواهند واژه‌نامه مربوط به خود را از پایه ایجاد کنند، باید به‌صورت جداگانه این کار را انجام دهند. همچنین مشارکت فعال سازمان حسابرسی به‌عنوان متولی تدوین استانداردهای حسابداری که مبنای توسعه واژه‌نامه ایکس‌بی‌آرال می‌باشد، نیز ضرورت دارد.

صرفنظر از اینکه کدام نهاد یا سازمان نظارتی آغازکننده کار باشد، نکته مهم این است که یک عزم و اراده ملی نسبت به این امر وجود داشته باشد و با شروع پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال در یک حوزه، تجربه آن به دیگر حوزه‌ها نیز تسری پیدا می‌کند که در نهایت باعث تسهیل پذیرش

راهکارهای مختلفی وجود دارد که براساس شرایط مختلف و همچنین رویکرد نهاد نظارتی دریافت‌کننده گزارشها ممکن است متفاوت باشد. ممکن است شرکت گزارشگر، تهیه گزارش را برون‌سپاری کرده و گزارشهای خود را به‌طور مستقیم در اختیار شرکتهای واسط برای تبدیل به ایکس‌بی‌آرال قرار دهد، یا اینکه نرم‌افزارهای حسابداری موجود خود را به قابلیت ایکس‌بی‌آرال تجهیز کند. همچنین، نهاد نظارتی مربوط می‌تواند ابزاری توسعه داده و آن را به‌صورت رایگان برای تبدیل گزارشها به قالب ایکس‌بی‌آرال در اختیار شرکتهای قرار دهد. در ایران نیز این رویکرد وابسته به شرایط و امکانات موجود و تصمیم نهاد ناظر در این خصوص خواهد بود.

سازمان

تحلیلگران و استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی، تا چه اندازه می‌توانند به گزارشهای مالی تنظیم‌شده در قالب ایکس‌بی‌آرال، اتکا کنند؟ اعتباربخشی به گزارشهای ایکس‌بی‌آرال چگونه انجام می‌شود؟

دکتر عبدالمهی

در خصوص اعتبارسنجی گزارشها، از آنجا که در واژه‌نامه ایکس‌بی‌آرال تمامی ویژگیهای مفاهیم و روابط محاسباتی میان آنها به‌صورت دقیق تعریف می‌شود، در صورت بروز خطای انسانی در هنگام تهیه گزارشها و رعایت نشدن روابط و قوانین تعریف‌شده، ابزار مربوط به‌صورت خودکار هشدار داده و خطاهای اعتبارسنجی را به کاربران نمایش می‌دهد. افزون بر این، امکان اعتبارسنجی اسناد مصداق (خروجیهای ایکس‌بی‌آرال) براساس قواعد کسب‌وکار به کمک پایگاه پیوند فرمول نیز وجود دارد.

سازمان

مطالب شما دیدگاه روشنی برای مراجع نظارتی در بهره‌گیری از فناوری ایکس‌بی‌آرال فراهم می‌کند. امید است که با مشارکت صاحب‌نظران، کشور ما با سرعت بیشتری به این فناوری مجهز شود.

در خصوص تهیه اسناد مصداق (خروجیهای ایکس‌بی‌آرال)، تجربه‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که تهیه خروجیهای ایکس‌بی‌آرال براساس بر عهده خود شرکتهای بوده و نهادهای نظارتی دنیا مسئولیتی در این ارتباط بر عهده ندارند. به‌منظور پیاده‌سازی این رویکرد که با عنوان «رویکرد فایل‌بندی» شناخته می‌شود، لازم است هم‌زمان با آگاه‌سازی و فرهنگ‌سازی در میان شرکتهای، نهاد ناظر در خصوص ابزار تهیه اسناد مصداق خروجیهای ایکس‌بی‌آرال تصمیم‌گیری کرده و یا خود اقدام به توسعه این ابزار کرده و آن را به رایگان در اختیار شرکتهای قرار دهد، یا تهیه اسناد مصداق را بر عهده خود شرکتهای گذاشته که چه از طریق برون‌سپاری و چه از طریق تجهیز نرم‌افزارهای حسابداری خود به قابلیت ایکس‌بی‌آرال، اقدام کنند. فراهم‌ساختن ابزار تهیه اسناد مصداق در ابتدا با مشارکت داوطلبانه چند شرکت شروع شده و پس از مشخص شدن مشکلات و انجام اصلاحات احتمالی، به تدریج در میان تمامی شرکتهای موظف به تهیه گزارش الزام شود.

همچنین، نهاد ناظر باید بستری برای انتقال و ارسال گزارشهای ایکس‌بی‌آرال ایجاد کرده و یا در صورت وجود چنین بستری، می‌بایست نسبت به ارتقای آن به‌نحوی که قابلیت پذیرش و ذخیره خروجیهای ایکس‌بی‌آرال را داشته باشد، اقدام کند و پس از انجام مقدمات کار، (تهیه خروجیهای ایکس‌بی‌آرال از سوی خود شرکتهای) به‌عنوان رویکرد منتخب در ادامه کار در نظر گرفته شود.

سازمان

در بیشتر کشورها، شرکتهای و به‌ویژه شرکتهای کوچک و متوسط، از روش برون‌سپاری و استفاده از خدمات مؤسسه‌های حرفه‌ای برای تهیه گزارشهای مالی در قالب ایکس‌بی‌آرال و تسلیم آن به بورس اوراق بهادار استفاده می‌کنند. در ایران چه رویکردی مناسب‌تر است؟

دکتر عبدالمهی

تهیه‌کنندگان گزارشها به ابزاری نیاز دارند که گزارشهای خود را به قالب ایکس‌بی‌آرال تبدیل کنند. بدین منظور،